

Lyhyt esitelmä Dostojevski- disputissa

1 Edellisen esitelmäni sisältö lyhyesti. Kohtalokkaan kriisin osaa esitti raha-rakkaus, kohtalokkaana kuolemaa kantavana voimana, “infernaalinen” Dostojevskillä, ja lopuksi vallankumous joka kusettaa kahdessa muodossa: napoleonismi ja smerdjakovilaisuus. Kaikki johti *Karamazovin veljesten* teoreemaan: yleisvenäläisen opiskelijan opettama lakeija raivaa tieltänsä herransa.

Smerdjakovin analyysi: alustavat luonnokset, Vidopljasov... Hullu palvelija, uskollinen palvelija Walter Scotilla. Miksi hän on uskollinen? Kaleb, Jevseits, Savelevits. Palvelijan käsitteen analyysi. Palvelija on se, joka “elää kunnioittavasti”. Palvelija ja lakeija; lakeijan vaarallisuus, jos tämä löytää uuden herran ja uskoo uutta auktoriteettia. Ei ole pantu merkille, että tämä on *Myrskyn* juoni. Kulttuurin painajainen ja Prospero Shakespearella. Mitä tietä palvelija voi olla palvelija, tulematta lakeijaksi? Ei isä-Karamazovin, vaan Grinevin tietä; vastuun tietä. Tel maitre, tel laquais. Elävän veden virtaaminen, minkä Dostojevski näki selvästi Alempi rotu? Minua ei huvita syljeksiä kansallisuuksia, mutta Dostojevski näki tämän kauhean listijäsivilisaation, siitä näkivät unta koko Venäjän lakeijat, huonojen herrojensa apinat. Traagikon mielikuvituksessa muodostui myytti imaginaarisesta isänmurhasta.

2 Ydinkohta venäläisen tragedian eroon todellisesta ja kehkeytyneestä tragediasta: isänmurhan uskonnollis-moraalinen juoni (Oidipus tappoi isänsä, Hamlet setänsä, Orestes äitinsä) korvataan ei-aivan-murhalla. Tragedia uhkaa mennä farssiksi, ja pojan korvaa oopperan lakeija. Tämä on viimeinen sana Venäjältä. Oikeus teki asiasta traagisen ja tuomitsi Dmitrin. Tämä on venäläisen liberalismien ja Aleksanteri II:n reformien muistomerkki!

Lakeijasta tuli uusi isäntä, kansa luopui uskosta vanhaan herraan ja uskoi älymystöön. Suuret runoilijat ajattelevat myytein ja heidän ajatuksensa ovat symboleita. Millainen kaiho... romaanin loppu! Iljettävä! Smerdjakov hirtti itsensä iljettävyyttään. Smerdjakovin kuohilaisuus on *määritelmän-puuttumista-sinänsä*: synnynnäinen kuohilas, epäuskottava lakeija, kuten kaikki eunukit haaremeissa – “ja nukkuu lahjottu eunukki”.¹

Eunukilla ei ole elämässä omia päämääriä, hänen pitää toteuttaa vieraita päämääriä... *Eunukin romaani on: uusi isäntä*. Smerdjakov tarvitsi oman sankarinsa!

3 Ei poika tappanut isäänsä (uskonnollis-eettinen kriisi), vaan lakeija herransa (poliittinen kriisi). Tämä on

venäläinen tragedia – venäläisen elämän salaisuus: kun kysymys kriisistä siirretään politiikkaan, tragediasta tulee vallankumous: maailman pelastaminen maailmasta pelastumisen sijaan (vallankumouksen lyhyt kaava).

Mutta miten? Tuskin Venäjä on ikuisesti vallankumouksellinen?

Vallankumous *rentrée* – *maanalaisuus*. Sanan historia. Maanalaisuus on kusetusta “haihattelen”. Ei-traagisessa elämässä se on väistämätön, ei-traaginen maa on vallankumouksen kotimaa – suorassa ja kuvaannollisessa merkityksessä.

Kusetus *en état latent* on astumista esiin maan alta. Ei-sankari on kusettaja; ei-traagisessa elämässä ei ole sankaria. Sankari on se, joka käy yhteen itsensä kanssa (toiminnassa, aktissa), joka on kutsuttu toteuttamaan sen, minkä tekee. Ei-sankarin pitää muistuttaa itseään sankaruudesta – tsaarin poika Ivan – *tai mennä maan alle*.

Ei-sankarin emigraatio. Sokea elämä, kovasti tietoinen hiiri.

E la lor cieca vita é tanto bassa.

Ch’invidiosi son d’ogn’altra sorte.²

Tämä on vallankumousta ankarampaa ja sitä moraalittomampaa... Vallankumouksessa oli myös moraalinen ulottuvuutensa – pelastus vain kusetuksen tietä... Maanalaisuuden sankareilla maanpäällinen maailma on alhaalla: kellotorni, metsä, vuori heijastuvat lammen seisovaan veteen – kaikki maanpäällinen on alhaalla. Mutta päässä oleva alhaalla ei ole pysyvä: maan alla jokin järjestelmä vaihtuu toiseksi – satunnaisesti – toisesta epävakaa. Puhtaan komedian maailma. Tragedian epäonnistuminen tuottaa valitsevan farssin. Avatkaa *Kellariloukko* miltä tahansa sivulta: kaikki traagiset juonet ovat koomisessa ympäristössä,

“kuin jumalat nukkuvat syvissä taivaissa.”³

4 Venäjän viimeinen sana on: tragedian siirtäminen maan alle! Äly, päättäväisyys, rakkaus – maan alle! Millaisen elämän kaikesta tästä voisikaan luoda, mutta muodostui hautausmaa...

Toiveeni elää silti: Maan alla ei ollut kellari tuotteineen – älyn aikaansaannoksin... vaan todella traaginen elämä: katakombit. Voi meidän maattamme! ;

Ei kusettajan, vaan kokonaisen persoonan jälleenrakennus ... Hyvä M<ihail> M<ihailovits> <Bahtin>... jatkakaa loppuun, analysoikaa, höystäkkää.

Viitteet

1. Pushkinin runosta “Istambulia giaurit ylistävät nyt.”
2. Danten Helvetin säkeet III. 47-48: “ja elo tää sokea niin halpa heist’ on, että kaikk’ muu heille kadehdittavaa.” Suom. Eino Leino.
3. Säe Pushkinin *Köyhästä ritarista*.